

Parlem sobre japonisme. Amb Ricard Bru, comissari d'exposicions i expert en japonisme

---

QUAN ES VAN PRODUIR ELS PRIMERS CONTACTES ENTRE EL JAPÓ I OCCIDENT?

Els primers contactes, hi ha una data molt clara i evident: 1543 és l'inici de tot, és quan arriben els primers portuguesos, per accident, de fet, amb una tempesta a les costes del sud del país. Són els primers contactes, però la data que normalment es dona és 1549, que és just quan comença l'arribada dels primers missioners i la primera arribada ja important de missioners, comerciants i occidentals espanyols, portuguesos, italians i alguns d'altres nacions.

QUINES VAN SER LES REACCIONS?

La sorpresa que provocava aquest primer contacte entre Orient i Occident, és difícil però sí que es pot arribar a captar a l'essència tant a les obres d'art, en els grans paravents o en les pintures, com tenint els textos, en les descripcions, etc.

Hi ha un text al Japó, anònim, no se sap de qui és, on es descriu com va ser aquest primer impacte: «Al regne de Mikado, Go-Nara Noin, a les nostres costes, va arribar fa uns anys un vaixell comercial de bàrbars del sud, *namban*».

Namban, bàrbars del sud, és com s'anomenen els estrangers que arribaven pel sud del país.

«D'aquell vaixell, en va sorgir per primera vegada una criatura innombrable, alguna cosa similar a un follet de nas llarg o a un dimoni gegant, Mikoshi-nyudo.

Després d'una inspecció més propera, vam descobrir que aquests éssers s'anomenaven *bateren*, que vol dir 'pare'.

La llargada del seu nas va ser el primer que ens va cridar l'atenció, era com un cargol; els seus ulls eren molt grans, però el cap, en canvi, era molt petit; a les seves mans i als peus hi tenia llargues urpes d'animal; la seva alçada superava en set peus la nostra i anava tot vestit de color negre [un jesuïta]. Ningú va poder entendre què és el que deia».

És una descripció evidentment amb un cert romanticisme, quasi cent anys després d'aquests primers contactes, ja hi havia molts religiosos al Japó quan es va escriure això, però reflecteix realment l'impacte de conèixer una societat completament diferent.

PER QUÈ EL JAPÓ VA ROMANDRE TANCAT TANT DE TEMPS?

Situem: segle XVI, segle XVII.

Arriben, en aquest cas, espanyols i portuguesos. Posem el cas dels espanyols, i reben notícies al Japó de què estan fent els espanyols, que arriben a territoris nous,

posem per cas Mèxic, Perú, diversos països, Mesoamèrica, la zona andina.

El que veuen des del Japó és que amb l'expansió del cristianisme, amb els missioners, s'acaba l'imperi Inca, s'acaba l'imperi Asteca, s'acaben les cultures i arriba una nova cultura que s'imposa, i s'imposa una religió, i s'imposa una manera de funcionar i un control evidentment centralitzat.

Les pors de la invasió i la voluntat de preservar la pròpia cultura, el propi país, el propi sistema de govern, van fer que decidissin prohibir el cristianisme i expulsar els cristians, i finalment, per aconseguir un control total de la situació, expulsar els estrangers.

Aquest aïllament hauria durat en el temps

si no fos que a mitjan segle XIX van arribar els americans,

vaixells de guerra, canons al davant i dient «Obriu els ports o obriu els ports».

Veient què passava a la Xina, guerres de l'opi, la Xina en decadència,

la Xina perdent l'imperi, perdent les guerres, el Japó sense un exèrcit potent,

no hi ha més opció que obrir les portes, acceptar l'obertura,

transformar-nos i un dia tornarem a ser lliures.

QUAN EL JAPÓ ES VA REOBRIR, COM VA INFLUENCIAR EN LA CULTURA OCCIDENTAL?

La influència del Japó és a molts nivells, de forma molt diversa.

Imaginem-nos que som un artista a mitjan segle XIX.

Què passava amb l'art del segle XIX?

Necessitem un art que reflecteixi la societat d'aquest moment.

Busquen i el que troben són les arts del passat, i les exploten.

En aquesta recerca d'arts del passat que serveixin per inspirar els artistes,

per crear un art nou, modern i que reflecteixi la societat de l'època,

de sobte arriba una mena d'art completament desconegut.

Som un artista, un gravador per exemple,
i hem de fer el retrat d'un actor o d'una actriu.
Agafaríem un retrat, el 1850 o 1860, com els molts que es feien a l'època,
amb les ombres, els contrastos de jocs de llum, amb la profunditat,
com els que apareixen a tots els diaris de l'època, a les revistes, a tot arreu.
I de sobte imaginem-nos que som aquest gravador
i que rebem sobre la taula una estampa japonesa
de finals del segle XVIII, de Sharaku, per exemple, d'un actor japonès,
i ens trobem una estampa amb un primer pla, amb unes faccions molt exagerades,
amb uns colors plans, completament plans, sense profunditat, cap mena de profunditat,
amb els contorns completament marcats.
Això ho reben els artistes a l'època, els fascina i decideixen començar a estudiar unes formes
que veuen que obren moltes més possibilitats als artistes de l'època.

QUINS ALTRES ELEMENTS DE LA CULTURA JAPONESA VAN INFLUENCIAR L'ART OCCIDENTAL?

A partir dels anys vint, trenta i, sobretot, a partir dels quaranta i cinquanta,
es descobreixen noves facetes de l'art japonès.
Una de les més destacades és el budisme zen.
Del descobriment del budisme zen —la secta és una part del budisme—,
en sorgiran propostes absolutament modernes i trencadores a l'època.
En tenim exemples nosaltres amb Tàpies, Miró o Saura,
però també amb grans artistes internacionals de l'informalisme, de l'expressionisme,
de la pintura nord-americana, francesa, dels anys cinquanta, especialment,
on el que és important és el traç, on el que és important és la matèria.
Hi ha molts elements extrets del haiku: la simplicitat, el buit, la vacuïtat,
idees i conceptes del budisme que són conceptes profunds,
conceptes sovint complexos,
però que són fruit de l'arribada d'una nova onada.
Ja no és tan estètica, ja no és tan bàsica, tan essencial,
com és un gravat, i veus els colors i veus les línies,
sinó que entens el que és la vacuïtat, què és el ser, què és el no ser,
què és el buit, segons les concepcions del budisme, en aquest cas,
i tot això els artistes ho integren en la seva obra

i té una influència absolutament diferent de la d'èpoques anteriors.

ES PODRIA TORNAR A DONAR UN FENOMEN SEMBLANT AL JAPONISME EN L'ACTUALITAT?

Aquesta influència en el fons arriba fins a l'actualitat

i arriba de formes molt diverses, clar. No podem posar els mateixos paràmetres per parlar de la influència de l'art a l'Europa de finals del segle XIX i de l'art actual o de la societat actual, on ja no tenim aquests grans estils unitaris, sinó que és un món globalitzat on tot circula molt més lliurement.

Però què ens passa amb el manga, amb l'*anime*, amb la societat en general, amb el Saló del Manga, amb elements de tecnologia?

Aquesta fascinació pel Japó, per elements culturals japonesos, segueix existint de forma molt diferent de com era abans, però hi segueix sent, i potser no haurem de parlar de japonisme.

No sé si hauríem de parlar de neojaponisme o d'altres termes, però en qualsevol cas la fascinació per cultures alienes que creen fons d'expressió que reflecteixen la societat i que formen un nou llenguatge per expressar el que som, el que fem i el que ens agrada ha fascinat, fascina i probablement seguirà fascinant.